

УДК 330.59

КОМПЛЕКСНИЙ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТЕРИТОРІЇ ЯК ШЛЯХ ДО ПОЛІПШЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Бондарчук Г.М.

COMPLEX SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE AS A WAY TO IMPROVE THE QUALITY OF LIFE LUGANSK REGION

Bondarchuk G.

У статті проведено комплексний аналіз соціально-економічного розвитку території Луганської області як шлях до поліпшення якості життя населення.

Ключові слова: територія, якість життя, населення, економічний розвиток, економіка.

Постановка проблеми. Для визначення економічного та соціального потенціалу, для здатності Луганської області забезпечувати своє довгострокове функціонування та досягнення стратегічних цілей беремо за основу стан використання системи усіх наявних ресурсів. Економічний потенціал області, галузей, окремих інституцій характеризується обсягами накопичених ресурсів і максимально можливим обсягом матеріальних благ і послуг задля поліпшення добробуту та якості життя населення Луганської області, виробництва яких можна досягнути в перспективі при оптимальному використанні наявних ресурсів.

Економічна потужність характеризує уже фактично досягнутий рівень розвитку продуктивних сил на сьогодні, як результат економічних та виробничих відносин між суб'єктами господарської діяльності. Економічний потенціал розкриває максимальну можливість усієї господарської, інноваційної та організаційно-управлінської системи, що визначає максимально можливий обсяг виробництва матеріальних благ та послуг задля жителів області, якого можна досягнути при ідеальних умовах (зважаючи на можливі ризики) і оптимальному використанні ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В Україні представники провідних шкіл регіональної економіки займалися дослідженням передумов, особливостей, проблем та пріоритетів регіонального розвитку в країні, серед яких дослідники Ради по вивченню продуктивних сил України НАН України (м. Київ) та ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана» (м. Київ) – Б.М. Данилишин, С.І. Дорогунцов, О.В. Ольшанська, Л.Г. Чернюк та ін., а також вчені-регіоналісти Інституту регіональних досліджень НАН України

(м. Львів) – З.В. Герасимчук, М.І. Долішній та ін. Вагомий внесок у розвиток науки та регіональних досліджень зробили також представники південної школи регіональної економіки, а саме Інституту проблем ринку і економіко-екологічних досліджень НАН України (м. Одеса) – Б.В. Буркинський, Т.П. Галушкіна та ін.

Детальне вивчення та комплексне управління задля досягнення бажаного результату підвищення якості життя можливе лише при врахуванні усіх складових регіонального розвитку, подальшому аналізі теоретико-методологічної бази та розробки на цій основі комплексу заходів державної регіональної економічної політики в рамках обраного напрямку державного регулювання (директивного, індикативного чи змішаного типу).

Мета. Основною метою статті є аналіз соціально-економічного розвитку Луганської області та визначення шляхів до поліпшення якості життя населення.

Матеріали і результати дослідження. Формування напрямків розвитку регіональних господарських систем та його стимулювання залежить від розуміння глибинної комплексності та етапності цього процесу. Адже оптимізація пріоритетних напрямків регіонального розвитку є запорукою системного та збалансованого розвитку країни як єдиного народногосподарського комплексу загалом. Правильне ж виділення цих напрямків базується на глибинному вивченні теоретико-методологічних основ регіонального розвитку (теорій та концепцій, законів, принципів та методів) та практичних їх проявів, зокрема закономірностей, тенденцій та чинників впливу (рис. 1.). Наукове обґрунтування базових та новітніх закономірностей регіонального розвитку, що на сучасному етапі проявляються як тенденції соціально-економічного розвитку територій, дослідження принципів та чинників впливу дозволяють вирішувати завдання прикладного характеру урядом країни та органами виконавчої влади на місцях.

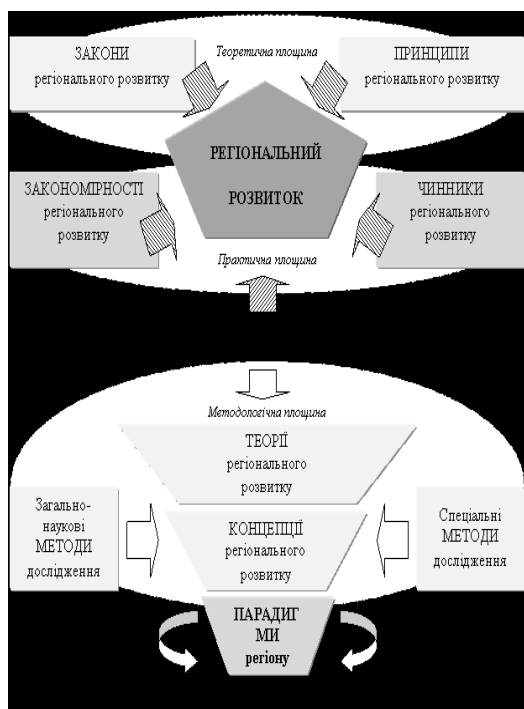

Рис. 1. Теоретико-методологічна основа регіонального розвитку

Втілення в життя децентралізованої моделі управління вимагає підвищеної відповідальності на рівні району районних та місцевих гілок влади за створення умов для досягнення економічного зростання та забезпечення соціальної стабільності в Луганській області.

У структурі промисловості Луганської області суттєвих змін не відбулося, як і раніше домінує металургійна та хімічна промисловість, яка займає 83,3%, 16,7% припадає на виробництво та розподілення електроенергії та води.

Луганська область має значний економічний потенціал і входить у п'ятірку найбільш міцних промислово-економічних регіонів України. Вигідне географічне розташування, близькість джерел сировини і ринків збуту продукції, багатогалузева промисловість, розвинена мережа транспортних комунікацій, висока густина населення додають області незаперечні переваги перед іншими регіонами країни. У державному розподілі праці область забезпечує 8,7 % реалізованої промислової продукції України і за обсягом посідає 4 місце серед регіонів. За випуском багатьох видів промислової продукції область займає провідне монопольне становище в Україні, забезпечуючи 30,0 % обсягу видобутку кам'яного вугілля, 32,8 % первинної обробки нафти і випуску нафтопродуктів, 40,0 % – бензину, 33,0 % – дизельного палива, 14,0 % – коксу і вугілля кам'яного, 15,0 % – сталі, 11,0 % – готового прокату. Частка продукції, яка вироблена підприємствами обробної промисловості, у загальному обсязі

становить понад 80 %. Обробна промисловість представлена підприємствами з виробництва коксу та продуктів нафтопереробки, машинобудування, хімічної, нафтохімічної, харчової, целюлозно-паперової, легкої та промисловості будівельних матеріалів. Продукція луганських підприємств відома в багатьох регіонах України та за кордоном, неодноразово отримувала міжнародні нагороди за якість. В Луганській області сформувалося три великі промислові вузли. Спеціалізацію Луганського вузла визначають підприємства машинобудування, металообробки і легкої промисловості; Алчевсько-Стахановського – підприємства вугільної, металургійної і машинобудівної; Лисичансько – Рубіжансько - Северодонецького – підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості. Підприємства Луганської області у своїй діяльності керуються ринковими принципами і ведуть активну роботу у сфері вдосконалення системи управління, впровадження нових організаційних методів. Проблемою для всіх підприємств є нестача кваліфікованої робочої сили. Обсяги залучення внутрішніх та іноземних інвестицій поки що недостатні для забезпечення технічного переоснащення виробничої сфери області під випуск інноваційної конкурентоспроможної продукції. Про це свідчать низькі показники щодо: кількості інноваційних підприємств і витрат на інновації та кількості нових продуктів і процесів.

Проблеми розвитку промисловості

Збільшення зносу основних фондів, технічна та технологічна відсталість, відсутність чіткої політики подальшого розвитку виробництва в умовах підвищеної конкурентоспроможності, низький рівень використання наявних виробничих потужностей, збитковість випуску більшості видів продукції, неплатоспроможність та скрутний фінансовий стан, низька інвестиційна привабливість, вплив кадрів при значній потребі у висококваліфікованих працівниках.

Шляхами виходу з даної ситуації повинні стати проведення модернізації виробництва з метою зниження собівартості товарів, зменшення енергоємності виробництв, формування стратегії розвитку з орієнтацією на маркетинг, інтереси власників, (акціонерів), стабілізація ефективності роботи підприємств, нарощення експортного потенціалу, стабілізація фінансового стану та подолання збитковості, створення належних умов оплати праці.

Доходи та рівень життя мешканців Луганської області в значній мірі залежать від економічного стану в державі, політики уряду, результатом якого є поступове зростання доходів та поліпшення рівня життя мешканців (табл. 1).

Т а б л и ц я 1

Рівень заробітної плати за окремими видами економічної діяльності (грн)

	2010р.	2011р.	2012р.	2013р.
Разом по району	1332,03	1489,73	1666,13	1850,30
Промисловість	1463,72	1653,25	1990,26	2286,42
Сільське господарство	1283,24	1457,19	1663,05	200,04
Будівництво	1317,57	1398,03	1542,86	1649,23
Оптова торгівля	1223,77	1330,32	1435,12	1622,34
Готелі і ресторани	1145,41	1219,81	1306,51	1495,59
Транспорт	1350,36	1478,86	1566,89	1687,02
Фінансова діяльність	258,33	386,73	1547,79	1783,12
Операції з нерухомістю	1199,13	1344,07	1514,41	1705,00
Державне управління	1526,87	1788,51	1891,59	1962,85
Освіта	1334,69	1503,26	1662,15	1861,09
Охорона здоров'я	1287,78	1446,48	1536,07	1700,64
Колективні і громадські організації	1200,07	1312,42	1467,45	1612,42

Явищем, яке вимагає втручання, є затримки з виплатою заробітної плати працівникам. Станом на 1.01.2013 р. заборгованість з виплати заробітної плати становила 576,7 тис. грн по економічно активних підприємствах –900,5 тис. грн та 600,2 тис. грн. по підприємству банкруту. Держадміністрацією луганської області проводиться робота щодо повної ліквідації заборгованості. Одним із пріоритетних завдань держадміністрації було створення нових робочих місць. Протягом 2012 року за рахунок різних джерел фінансування на підприємствах і організаціях різних форм власності введено в дію 1192 нових робочих місця, що в 5,2 раза більше, ніж у 2011 році. Рівень працевлаштування до всіх шукаючих роботи зріс зі 41,9% у 2011 році до 48,4% у 2012 році. Знижено рівень безробіття з 2,98 % у 2011 році до 2,45% у 2012 році. Позитивні тенденції у виробничій сфері сприяють зростанню бюджетних надходжень і відповідно зростанню добробуту населення (табл. 2).

Т а б л и ц я 2

Бюджетні надходження

	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Надходження до Зведеного бюджету податкових платежів (млн грн)	110,8	116,3	120,4	127,9
Надходження до Державного бюджету податкових платежів (млн грн)	14,2	16,3	17,5	19,7
Надходження до бюджету Луганська (млн грн)	15,7	18,9	11,3	15,3

У структурі бюджетних витрат питома вага припадає на витрати, пов'язані із соціальною

сферою (80%). Величина фінансових ресурсів суб'єктів підприємництва значною мірою залежить від ефективності господарювання. Значна частина суб'єктів господарювання працює нерентабельно (табл. 3). Ця проблема викликана нестачею: техніки, якісного та дешевого пального, кваліфікованого персоналу, капіталу. Відсутність структурних реформ і нерозвиненість інфраструктури ринку у сфері виробництва і збуту ще більше поглиблюють цю проблему.

Т а б л и ц я 3

Фінансові ресурси суб'єктів підприємництва

	2009 р.	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування (тис.грн)	14887,4	1496,9	-14598,8	-120971,9
Сума одержаних прибутків (тис.грн)	17256,7	19365,7	16041,4	16494,7
Сума одержаних збитків (тис.грн)	12369,3	17868,0	10640,2	27466,6

Вся сфера виробництва регіону повинна бути направлена на поліпшення якості життя населення. Таким чином, територія має розвиватися лише за умови, що його економічна політика має своїм орієнтиром зростання рівня та якості життя громадян. Нездатність держави забезпечити громадянам задовільний рівень цін та якість життя в такий спосіб формує негативний міграційний баланс у вигляді «відпливу умів». Останнє негативно позначається насамперед на нестачі трудових ресурсів і може

остаточно поховати перспективи економічного розвитку території.

Показники, за допомогою яких оцінюється рівень добробуту й якість життя, можна розділити на кількісні і якісні. Кількісні показники рівня та якості життя найбільш очевидні. Передусім це ВВП, чи національний дохід на душу населення, рівень прибутку і його розподіл у суспільстві, рівень споживання різних матеріальних благ і рівень послуг за класами товарів, рівень зайнятості тощо.

Якісні показники рівня та якості життя включають показники умов праці, побуту і дозвілля людини.

Також беремо до уваги, що досліджуючи зв'язок між розміром ставки податків і надходженням податкових засобів у державний бюджет, американський економіст Артур Лаффер показав, що не завжди підвищення ставки податку веде до зростання податкових доходів держави. Якщо податкова ставка перевищує якусь об'єктивну межу, то податкові надходження почнуть зменшуватися. А. Лаффер довів, що те саме за розміром надходження в державний бюджет може бути забезпечене і при високій, і при низькій податковій ставці. Це положення можна проаналізувати графічно (рис. 2):

Рис. 2. Крива Лаффера

X - рівень податкової ставки у відсотках;

Y - середньорічний обсяг податкових надходжень у бюджет;

X0 - оптимальна ставка податку, при якій надходження в бюджет досягають максимуму – Y0

Дійсно, рівність бюджетних надходжень (Y1 = Y2) досягається при дуже різних рівнях податкових ставок (X2 значно більше X1).

Справа в тому, що більш низька податкова ставка збільшує кількість об'єктів оподаткування, залучає до підприємницької діяльності більше людей, ніж при високих податкових ставках. І навпаки, із зростанням податків прибутки в скарбницю, як це ні парадоксально, зменшаться, тому що частина підприємців розориться, частина - піде в тіньову економіку, стимули до праці згаснуть.

Дослідження А. Лаффера теоретично довели: чим багатші громадяни, тим багатший регіон, і держава в цілому.

Майже 90% своїх доходів жителі Луганської області витрачають на найбільш нагальні потреби. І, як правило, залишок зарплати йде на погашення боргів або оплату комунальних рахунків. В економічній ситуації люди стали заручниками цін. Інфляційний тиск, штучна паніка на продуктових ринках, а також не прив'язані до реальності споживчий кошик і мінімальний рівень заробітних плат призводять до того, що жителі Луганської області, як і інші громадяни країни, змушені думати тільки про сьогоднішній день, проїдаючи останні кошти. А вже про те, щоб люди могли вкладати гроші в банківську сферу чи створення власної справи, мова взагалі не йде. Споживчий кошик, що відображає рівень прожиткового мінімуму, на який прожити, враховуючи нинішні ціни та витрати на оплату комунальних послуг, неможливо, забезпечує не гідне життя, а фізичне виживання. Однак, на думку чиновників, закладених у мінімальний споживчий бюджет коштів достатньо для повноцінного забезпечення життя людини згідно з прийнятим у 2000 році «Набору продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг для основних соціальних і демографічних груп населення».

Висновки. Трансформаційні процеси в цілому по Україні, сформувавши основу для поступального економічного зростання, не змогли забезпечити достойний рівень добробуту громадян, зокрема це стосується Луганської області (за даними економічного щорічного моніторингу). Необхідність поліпшення житлових умов населення, курс поглиблення інтеграції в світову економіку вимагає розбудови нової економіки на базі сучасних соціально економічних інструментів та технологій. Економічний розвиток в умовах соціально орієнтованої ринкової економіки є результатом поєднання визначальних чинників – приватної підприємницької ініціативи та вільної ринкової конкуренції між суб'єктами господарювання. Забезпечити поштовх для їх розвитку стає однією з найважливіших передумов економічного зростання.

При цьому державне регулювання промислового сектора та підприємницького середовища має залежати від конкретних цілей, завдань, стану економіки районів та галузей, ринкової кон'юнктури, наявності власних ресурсів і можливостей залучення зі сторони, експортного та імпортного потенціалу та інших характеристик. Формулювання довгострокових цілей державної економічної політики є засобом регулювання, оскільки вона впливає на прийняття економічних рішень господарських суб'єктів.

Щодо поліпшення якості життя населення Луганської області, робимо висновок, що треба створити нові робочі місця за рахунок підприємств малого та середнього бізнесу, таким чином, забезпечивши привабливий інвестиційний клімат у регіоні, і, як результат, будемо мати належний